

OVER TAALVERWANTSCHAP, MEENINGEN EN VRAGEN

DOOR

N. G. H. DEEN

MEDEDEELINGEN DER KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN. AFDEELING LETTERKUNDE
DEEL 61, SERIE A, N°. 2

AMSTERDAM — 1926

Bibliothèque Maison de l'Orient

135674

OVER TAALVERWANTSCHAP, MEENINGEN EN VRAGEN

DOOR N. G. H. DEEN

Onder de problemen, die zich aan hen voordoen, die, na in „*medias res*” gevoerd te zijn, zooals Hugo Schuchardt het uitdrukt, ook eene redelijke verantwoording vergen van eigen en anderer doen en laten op linguïstisch gebied, neemt het probleem der taalverwantschap, wat verwantschap hier zeggen wil, waarop zij berust en hoe zij wordt geconstateerd, eene voorname plaats in, eerstens, omdat heel de vergelijkende studie door het verwantschapsbegrip beheerscht is en wordt, en voorts, omdat meerdere der leidende persoonlijkheden in de laatste jaren hunne bijzondere aandacht aan dit vraagstuk hebben gewijd ¹⁾).

Het op den voorgrond treden van dit probleem kan enerzijds gelden als een zich-bezinnen der wetenschappelijke werkers, anderzijds kan het zijne verklaring vinden in de wisselwerking, die er aanhoudend bestaat tusschen werk-

---

¹⁾ Boas, *Amer. Anthropologist*, New Series, XXII, 367 sqq.; *Language*, I, 18 sqq.; Meillet, *Scientia*, XV, 403 sqq.; *Bull. de la Soc. de ling. de Paris*, XXI. Beide laatste opgenomen in Meillet's *Linguistique historique et linguistique générale*.

Michelson, *Journ. of the Washington Academy of Sciences*, VII, 222 sqq.; *Intern. Journ. of Amer. Linguistics*, II, 73.

Schuchardt, *Sitzungsberichte der Kön. Preuss. Akad. d. Wissensch.*, 1917; *Sitzungsberichte der Akad. d. Wissensch. in Wien*. S. ph. CCII-IV (1925).

methode en feiten — de werkmethode, opgesteld en gegroeid in verband met een aantal feiten en door het grooter feitenmateriaal gebrekkig gebleken — en ten slotte in de verhouding van persoonlijkheid tot werkmethode eveneens, die verschillend is, alnaar zij wordt aangewend tot wijsgeerig-vizioenaire of historische doeleinden, en zoo tot meningsverschillen aanleiding geeft.

Overeenkomsten van verschillenden aard hebben de idee „taalverwantschap” doen ontstaan. Deze wordt gesplitst in historische en elementaire verwantschap. De historische verwantschap wordt eensdeels gezien als een geheel van min of meer nauwe verbanden, zooals bij verwantschap tusschen personen, waarbij dan ook van menging sprake is, die in de gevolgen is te constateeren; anderdeels als de ononderbroken traditie van een sociaal instituut en een sociale functie, waarbij de sporen daarvan uiterlijk wel zijn aan te wijzen, maar eer symptomen dan criteria moeten heeten. Van menging is daarbij geen sprake. Wel van adaptatie van vreemde elementen aan eene traditioneele kern.

De elementaire verwantschap wil verband leggen tusschen die talen, welke overeenkomen in verschijnselen, die voortvloeien uit de gelijkheid-in-hoofdzaak van den menschelijken geest. Het eerste standpunt in zake historische verwantschap en de idee der elementaire verwantschap worden voorgestaan door Hugo Schuchardt, het tweede in zake historische verwantschap door Antoine Meillet.

We willen in de volgende bladzijden geen poging doen, om de kwestie van den grond af op te bouwen, maar slechts eenige uitingen van enkele bekende linguïsten de revue laten passeeren, die zich aangaande taalverwantschap hebben uitgelaten, zoodoende het gevaar van eene „*petitio principii*” vermijgend en tevens de herhaling ontgaand van de verklaring, door Schuchardt in zijn artikel voor de Pruisische Academie in 1917 afgelegd: „Man wird finden, dass mit den bisherigen

Auseinandersetzungen noch keine völlige Klarheit erzielt worden ist" ¹⁾).

Eene systematische uiteenzetting van de moeilijkheden, in het probleem der taalverwantschap vervat, is nog niet gegeven. De artikelen van Meillet en Schuchardt, onder den titel: *Le problème de la parenté des langues* en *Sprachverwandschaft* gepubliceerd, bevatten eene reeks van opmerkingen, waardoor slechts de niet licht vervulbare wensch naar eene heldere en samenvattende uiteenzetting levendig wordt.

Het begrip „taalverwantschap” zelf is innig bemediteerd. Toch zegt Schuchardt in 1917 en wel met recht: „Was Sprachverwandschaft bedeutet ist kaum irgendwo deutlich auseinandergesetzt worden... Wir werden nicht an die Dinge herangeführt, sondern mitten in sie hineingestellt” ²⁾. En in zijne verhandeling, in 1925 voor de Weenske Academie gehouden, heet het: „Das (Sprachverwandschaft) ist einer von den vielen Ausdrücken (wie z. B. Lautgesetze), die einst ziemlich skrupellos in die Welt gesetzt wurden und die Späteren mit der Nachprüfung belastet haben. Diese Angelegenheit ist eine der verwickeltesten aller Sprachwissenschaft” ³⁾.

Meer optimistisch is de uitspraak van Meillet 1915; „La notion de parenté de langues est chose précise” ⁴⁾. De tendenz in Schuchardt is, ter wille van een ideale juistheid, van veel het betwifelbare aan te toonen, zoodat hij ons doet denken aan de woorden van een Engelsch filosoof: „Diminishing our feeling as to what things are, it greatly increases our knowledge about what they may be”. Heeft Meillet iets van het opgewekte van den werker, die, om het tot stand gebrachte, mogelijke onvolkomenheden minder acht, Schuchardt schijnt met zijne bespiegelingen eene richting in

¹⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 528.

²⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 519.

³⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*, S. ph. CCII-IV, blz. 28.

⁴⁾ *Scientia*, XV, 425.

de linguïstiek te karakteriseeren, welke na die der romantiek, van het gedicht dat zichzelf dicht zoowel als van het „leven” der taal, na eene andere van natuurwetenschappen en taal-„wetten”, in reactie op het verzamelde materiaal, de linguïstiek nader brengt tot de filosofie en kwesties der kennistheorie. We denken hier aan vragen van Schuchardt als deze: „Beantwoordt de taalverwantschap aan eene realiteit?”¹⁾ en: „Bestáát er een passivisme?”²⁾.

Door dezelfde machtige pogingen, waarmede Schuchardt in linguïstische zaken kennis en werkelijkheid tracht te bereiken, lijken deze zich verder te verwijderen. Het heeft er zelfs iets van of hij zodoende, naar de „Wirklichkeits-erkenntnis” strevend, een tegenovergestelde nadert in den zin, door Danzel aangeduid: „Denn es gibt zweierlei Art von Wissenschaft. Die eine ist die „Wirklichkeitserkenntnis”. Sie untersucht die Welt der Gegenstände, der geistigen wie der stofflichen, stellt ihre Veränderungen, Beziehungen, Arten und Bedingungen fest und bringt das alles in das einfachste System, die einfachste Ordnung. Solche Wissenschaft fordert ein reiches Mass an Kenntnis von den Gesetzen des Ordens und eine Uebung ihrer Anwendung. Dann gibt es eine Wissenschaft, die „Deutungskunst”. Die entzündet sich tief innen in heiligen Menschen. Dort, wo das eigene Ich aufhört, enttaucht ein seltsam Reich von Bedeutungen. Dieses breitet seinen Glanz aus über die Gegenstände, dass sie aufleuchten in seltsamem Lichte”³⁾. Het bevreedt ons dan ook niet, Schuchardt te hooren beweren, dat in een ieder een verbinding van krachten en aandriften aanwezig is, die „nur ihm erkennbar”, iemand tot zeer persoonlijke prestaties in staat stellen, zoodat elk zijn eigen maatstaf is. Dat verder de wetenschap niet voor ons ligt als een vesting, noch als een

1) *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*, S. ph. CCII-IV, blz. 28.

2) *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*, S. ph. CCII-IV, blz. 11.

3) *Danzel, Magic und Geheimwissenschaft*, blz. 207 sqq.

akkerland, noch als een tempel; maar „sie liegt in uns”¹⁾. Tegenover deze zeer subjectieve, min of meer mystisch getinte uitingen treffen we in Meillet meer den dogmaticus. De verschillen tusschen beiden zien we in conflict, wanneer Meillet Schuchardt voorhoudt, dat men op een sentiment geen doctrine kan grondvesten²⁾. Deze verschillen zijn ook merkbaar in beider behandeling van het probleem der taalverwantschap en komen vooral tot uiting bij de kwestie der „innere und äussere Formen” der taal, waarover later iets naders.

Het begrip „taalverwantschap” houdt ten nauwste verband met dat van „taal” en van „verwantschap” afzonderlijk, en bij den ingewijde zal het niet nalaten dat van „vergelijken” wakker te roepen, van „eenheid” en „groep”, van „criteria”, van „differentiatie” en „egalisatie”.

De vergelijking en haar resultaat is een eerste punt voor discussie. De moeilijkheid is deze: Waarop kan men de vergelijking toepassen en tot welke conclusies kan zij leiden.

„Jede vergleichende Sprachwissenschaft, zegt Schuchardt, hat es mit einer Gruppe untereinander verwandter Sprachen zu tun, und die Verwandtschaft wird erst durch Vergleichung ermittelt. Es bildet also die Vergleichung den Anfang; ihr Wahrspruch kann auch auf nicht erwiesene Verwandtschaft lauten, nie auf erwiesene Unverwandtschaft”³⁾.

Inderdaad, vergelijking gaat voorop en vooraf. Zij brengt mede de kwestie van vergelijkbaarheid en, op bepaalde objecten aangewend, eene scherpe bepaling van die te vergelijken objecten.

Nu rijst de vraag: indien het waar is, dat vergelijking aan het begin staat, waarom zou dan elke vergelijkende taalwetenschap te doen moeten hebben met een groep verwante

¹⁾ Cf. Spitzer, *Schuchardt-Brevier*, blz. 344.

²⁾ *Scientia*, XV, 421.

³⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 519.

talen? Of kan de vergelijkende taalwetenschap alleen op dergelijk gebied werkzaam zijn en moet het historisch gegeven voorafgaan, dat men juist door vergelijking wil vinden? Men dient er zich voor te hoeden vergelijkbaar en verwant voor synoniem te houden. Een en ander houdt verband met het onzekere en wisselende in het begrip „taal”.

Dit evenwel is zeker: het is bij vergelijking de vergelijkende persoon, die het gezichtspunt kiest, van waaruit hij wil vergelijken, en wanneer men slechts van conclusies wil afstand doen, is het al aanstonds mogelijk b. v. van vergelijkende fonetiek te spreken, zonder dat deze zich tot verwante taalgroepen zou moeten beperken. Fonetiek echter is nog geen taalwetenschap. Bovendien is het in de praktijk der taalwetenschap zóó: dat een groot gedeelte der wetenschappelijke werkzaamheid wordt besteed aan verwante groepen, welk feit tevens de kwestie der taalverwantschap van bijzondere beteekenis maakt.

In 1925 beweert Schuchardt: „Die Vergleichbarkeit setzt das voraus was ich (im Eingang) als Verwandtschaft bezeichnet habe”¹⁾. Hier stuiten wij op hetzelfde: Wat is vergelijkbaar? Wat verwant is, meent Schuchardt. Maar is dat juist? Kan men niet met evenveel recht zeggen: Alles waaraan de vergelijkende gelijkheid ontdekt, is „ipso facto” vergelijkbaar? De vergelijking echter en de vergelijkbaarheid waarover Schuchardt spreekt, is, blijkens andere uitspraken, de vergelijking als middel, en wel als middel tot oplossing van de vraag naar het verleden van bepaalde talen. Het is ook duidelijk, dat Schuchardt niet zoozeer spreekt van vergelijken van taalfeiten met elkaar, als wel van taalsystemen. De onzekerheid omtrent het beeld, dat men zich van een taalsysteem moet vormen, maakt, dat men door het vergelijken in groepen tracht te vergoeden, wat men aan directheid van vergelijken mist.

¹⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*, S. ph. CCII-IV, blz. 6.

Nu valt evenwel bij dit procédé iets op te merken: we constateeren namelijk, dat Schuchardt zegt: het vergelijken veronderstelt verwantschap, en tevens: dat we eerst door vergelijken tot verwantschap komen. Uit de eerste uitspraak kunnen we besluiten, dat Schuchardt het bestaan van verwantschapscriteria ontkent, en dus de verwantschap vóór het vergelijken gegeven wil hebben; uit de tweede, dat de criteria er wél zijn, en dat men door deze tot verwantschap besluiten kan. De circulus vitiosus, waarin Schuchardt geraakt, vermijdt Meillet, door de verwantschap der talen als een historisch feit te beschouwen, dat zoo mogelijk door de vergelijking wordt achterhaald.

Eén ding dient men bovendien niet uit het oog te verliezen: dat het vergelijken van talen op de gecompliceerde manier, namelijk van de taalsystemen, het vergelijken is van visies op een aantal feiten. Niet dat het taalsysteem geene realiteit zou zijn, maar er is een groote afstand tusschen die systemen en wat er van tot onze kennis komt. De vergelijking komt zoo op wankelen grondslag te rusten. Bedenkt men dan nog, dat het aantal te overziene feiten een zeer beperkt deel is van die historisch te constateeren zouden zijn geweest, dan moet men Schuchardt's uitspraak wel beamen: „Ein niedriger Haufen Baumaterial liegt vor einem riesigen Luftschloss, dass mit ihm ausgebaut werden soll. Das ist ein Uebelstand, der nicht allein der Sprachgeschichte eignet; ihm muss Rechnung getragen werden, indem man dem Erschlossenen oder zu Erschliessenden keine unbedingte Gültigkeit zuerkennt" ¹⁾.

Na de vraag naar het verband tusschen vergelijken en verwantschap komt die naar den aard der te vergelijken eenheden. Men zegt niet: klanken te vergelijken, of klankgroepen, waardoor begrippen worden aangeduid, geen taal-melodieën ook, wanneer men van taalvergelijking spreekt:

---

¹⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*, S. ph. CCII-IV, blz. 33.

men spreekt van de vergelijking van talen. En men doet dat, men kan dat doen, omdat men in de talen een systeem meent te zien, omdat men ze in schema meent te aanschouwen, omdat men telkens van een bepaalde taal de kern meent te kunnen vinden, waardoor men de talloze feiten dier talen beknopt naast elkaar kan plaatsen.

Meillet zegt: „Une langue est définie par trois choses, un système phonétique, un système morphologique, et un vocabulaire, c'est-à-dire par une manière de prononcer, par une grammaire et par certaines manières de désigner les notions” ¹⁾. Blijkbaar is het Meillet hier niet zoozeer om eene omschrijving van eene taal te doen in het algemeen, dan wel van eene taal in verband met het verwantschapsonderzoek. We zullen daarom hier niet op de vraag ingaan, waarom hier niet van de syntactische verschijnselen gerept werd, al achten wij het niet uitgesloten, dat deze bij dat onderzoek van belang kunnen zijn. Meillet's onderscheidingen geven de voorstellingen aan, die het historisch taalonderzoek beheerscht hebben en beheerschen. Met een „*prius vivere quam philosophari*” is eene omschrijving als de genoemde gerechtvaardigd en het vernuftigst gepeins mag dezen slag in de ruimte niets verwijten, zoolang het geen betere werkbasis aangeeft. En dat doet het niet licht. De beschouwer en de dader zijn en blijven twee.

Laat ons terugkomen op Meillet's definitie en ons afvragen: wat verstaan we onder een systeem? De geen rest meer latende ratio, die spreekt uit een aantal verschijnselen. Vinden we dat in het fonetisch systeem, in de morfologie? Eer nog zou men van aantallen systeemjes kunnen gewagen in één taal, zowel in morfologie als in fonetiek. Inderdaad zondert men een aantal feiten af en legt daar eene ratio in, er geen acht op slaand, dat die afzondering geheel irrationeel was.

¹⁾ *Scientia*, XV, 410.

Over de waarde van Meillet's driedeeling bij de bespreking der verwantschapscriteria meer. Hier zij slechts gewezen op de moeilijkheden, die het vergelijken van dergelijke eenheden bieden moet. Terecht beweert Schuchardt: „Von aussen gesehen bot uns eine Sprache nicht das Bild einer abgeschlossenen Einheit da: nun zeigt sie sich auch ihrem innern Bau nach nicht als eine solche, sondern als eine Zusammensetzung aus Tatsachen, die zwar miteinander in mehr oder minder festem Verband stehen, aber doch nicht in unlösbarem . . .”¹⁾ De taaldefinitie van Meillet, zoeven genoemd, had betrekking op de taal als sociale functie op een bepaalden tijd. Alleen als zoodanig, in een bepaald milieu, is zij begrensd. Verlaat men zich op taalbijzonderheden als criteria, dan verschieten de grenzen en wordt alles overgang.

De taaleenheid in het verloop van den tijd is een voorwerp van gedachtenwisseling en meeningsverschil geweest tusschen Meillet en Schuchardt. Op het spoor van Ferdinand de Saussure, die voor de grammatica, dat fictieve gesloten systeem, de mogelijkheid ontkende van eene voortzetting in den tijd, en die dan ook de zoogenaamde historische grammatica het bestaansrecht ontzegde,²⁾ zocht Meillet de eenheid in den tijd, de historische eenheid, die voor de verwantschapsidee grondlegend is, in de ononderbroken traditie. „En effet, zegt hij in 1914, la définition de l'identité linguistique ne peut être que sociale.”³⁾

Het is een zware abdicatie voor een linguïst, zóó de taal zichzelf te laten zijn. Men hoore slechts Franz Boas: “It is quite conceivable that (such) new tendencies and foreign influences may attain such importance, that the new language may still be historically related to the ancestral family, but that its deviations, due to elements, that are found in the

¹⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 523.

²⁾ *Cours de Linguistique Générale*, blz. 185.

³⁾ *Scientia*, XV, 406.

ancestral language, have become so important, that it can no longer be considered as a branch of the older family" ¹⁾. Daartegenover beweert Meillet: „Si fort que la divergence grandisse, le français ne cessera pas pour cela d'être du latin transformé, aussi longtemps qu'il se parlera" ²⁾.

Dergelijke beschouwingen passen wel bij de historische onderzoekingen, waar de vergelijkende taalwetenschap grootendeels op gericht is. Dat onderzoek opent perspectieven, die echter, wat ze aan diepte winnen, aan wijde verliezen. Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat zulk eene uitspraak als van Meillet, hoe juist en wel-gefundeerd ook in verband met de linguïstische praktijk, een linguïst als Schuchardt, die de levende talen in al hunne samengesteldheid niet uit het oog verliezen wil, tot tegenspraak prikkelt. Het komt mij evenwel voor, dat zijne tegenspraak het standpunt van Meillet niet geschokt heeft. In 1925 zegt Schuchardt aan het adres van Meillet, dat zijne bezwaren, in 1917 tegen Meillet's beschouwingen geopperd, onweerlegd zijn gebleven ³⁾.

Welke waren nu die bezwaren? We wezen er reeds op, dat de kringloop van gedachten, waarin Schuchardt's vergelijking-verwantschap en verwantschap-vergelijking zich beweegt, slechts door het aannemen van een historisch gebeuren, dat aan de taalverwantschap ten gronde zou liggen, kan worden verbroken. Meillet doet dat, en neemt als eigenlijk criterium voor taalverwantschap aan: „La volonté et le sentiment de parler une même langue", waardoor ook andere historische studie dan die naar het verleden der taal en van het taal-materiaal, als van groot belang binnen het terrein der linguïstiek worden getrokken.

Naar aanleiding nu van Meillet's uitspraken:

¹⁾ *Handbook of Amer. Ind. Languages*, I, 58.

²⁾ *Scientia*, XV, 406.

³⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*. S. ph. CCII-IV.

„La définition de l'identité linguistique ne peut être que sociale" ¹⁾).

„La classification généalogique des langues... repose sur le sentiment que des sujets parlants ont eu continuellement de parler telle ou telle langue”.

„La parenté de langue résulte uniquement de la continuité de sentiment de l'unité linguistique”, of: „le sentiment et la volonté de parler une même langue” zegt Schuchardt (1917), na eenige critiek op de onvaste formulering (de hoofdzaak is evenwel duidelijk: taaleenheid = taaltraditie) het volgende: „Aber die Sprachverwandtschaft welche jedenfalls zweierlei umschliesst: Gleichheit und Verschiedenheit, kann nicht „einzig und allein” auf einer Ursache beruhen, sondern auf einer doppelten: dem Trieb zu Neuerungen (mit der Nachahmung von Neuerungen) und dem Bedürfnis verständlich zu bleiben” ²⁾.

Is deze critiek ad rem? Beschouwt Meillet in bovenvermelde uitingen „sentiment ou volonté” als óorzaak van de taaleenheid? Mij dunkt, dat Schuchardt's zoekende ernst het methodisch spel van Meillet niet verstaat. En wijst Meillet met zijn „résulte uniquement” op een oorzakelijk verband? Wil hij niet veeleer zeggen: dat wij van taalverwantschap kunnen spreken, vindt zijn grond in de min of meer bewuste taaltraditie? Wat verder de „Gleichheit und Verschiedenheit” betreft, de taalverwantschap in feite vertoont stellig verscheidenheid, maar de idee der historische taalverwantschap doet van verscheidenheid naar gelijkheid vorschen, streeft naar de „oertaal” zelfs. Verscheidenheid op zichzelf blijft buiten beschouwing.

Schuchardt vervolgt zijne bezwaren: „Der Drang nach verständlicher Rede ist sicher etwas unmittelbareres und weiteres als der bewusste Wille eine bestimmte Sprache zu gebrauchen; dass diese immer und überall herrsche wie Meillet

¹⁾ *Scientia*, XV, 406.

²⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 522.

annimmt, dem widersprechen zahlreiche mir bekannte und gossenteils auch von mir bekannt gegebene Tatsachen".

De drang verstaan te worden is zeker iets meer onmiddellijks en meer algemeen dan de wil om eene bepaalde taal te gebruiken. Die drang is zelfs heel wel mogelijk zonder taal. Maar juist daarom past zij niet bij eene definitie als door Meillet bedoeld. Meillet verklaart ook, met eenige restricties, dat zijne definitie der taaleenheid is: „universellement valable". Nogmaals, wil dat zeggen: „dass diese immer und überall herrsche?" Of eer, dat zij overal geldig, van waarde, bruikbaar is?

In zijn in 1921 verschenen werk, *Le Langage*, zegt Vendryes, duidelijk met betrekking tot Meillet's definitie: "Enfin, à l'intérieur d'une même famille, la parenté est souvent troublée par les actions des dialectes les uns sur les autres." ¹⁾ Men zal kunnen opmerken, dat ze er dan niettemin is, en dus ook op iets anders moet berusten dan op uiterlijke overeenkomst. Maar Vendryes vervolgt, en met instemming ("Ich fühle mich hier auf demselben Boden wie Vendryes") haalt Schuchardt deze woorden aan in zijn artikel voor de Weensche Academie: "Certains théoriciens de la linguistique diront que cela importe peu. Pour eux la parenté dialectale existe d'une façon absolue, indépendamment même de toute démonstration. Ils la font reposer en effet sur la conscience et la volonté qu'ont les individus de parler la même langue que leur parents". ²⁾ Vendryes, zegt Schuchardt, komt tot dezelfde slotsom als ik: „Ce n'est plus seulement la démonstration de la parenté qui devient impossible, c'est la notion même de la parenté qui s'efface et disparaît". ³⁾ Het laatste moeten we betwijfelen. We wezen er reeds op, dat demonstratie en verwantschap twee zijn. Het mag al waar zijn, dat de demon-

¹⁾ *Le Langage*, blz. 365.

²⁾ *Le Langage*, blz. 365.

³⁾ *Le Langage*, blz. 366.

stratie onmogelijk wordt (Schuchardt zelf wijst daarop, wanneer hij vooropstelt, dat de verwantschapsconclusies eene betrekkelijke waarde hebben), en ook, dat het verwantschapsbegrip, dat alleen op uiterlijke overeenkomst gegrondvest is, verdwijnt — waar is het eveneens, dat juist om deze redenen Meillet van een op het taaluitend berustend verwantschapsbegrip heeft afgezien, ook al is bij zijne behandeling der criteria de consequentie van de definitie niet beklemtoond, die Vendryes duidelijker aangeeft, dat men namelijk slechts van waarschijnlijkheidsbewijzen kan spreken.

Vendryes wil ook de mogelijkheid openhouden van een "erreur chez les sujets parlants",¹⁾ evenals Schuchardt de algemeen-geldigheid ontkent van Meillet's verwantschapsbasis. Zoolang er echter een taal is en een gemeenschap, zóó lang is er verweer tegen wat daarbuiten is en bewustzijn van die eenheid, vooral bij vreemd contact. Wanneer nu Meillet's definitie, waarvan hij zelf trouwens verklaart, dat ze slechts geldt voor "groupes distincts", aannemelijk is voor de meeste, de grootste en de best-bekende groepen (en dat wordt niet ontkend), beantwoordt zij aan redelijke eischen.

Naast de eenheden: taal als functioneerend geheel, en taal in het verloop van den tijd, spreekt men van eene andere eenheid: taalfamilie. Hiervoor geldt niet de definitie van Meillet: "il y a langue une là où des individus se comprennent entre eux, ont, d'une façon consciente ou inconsciente, le sentiment et la volonté d'appartenir à une même communauté linguistique"²⁾. Wanneer men, de historische gegevens volgend van eenige taaleenheden, opgevat volgens Meillet's definitie, tot het besef komt van eenheid en differentiatie, spreekt men van „taalfamilie“.

Over eene nog ruimere eenheid spreekt Schuchardt: „Alle Sprachen der Welt, die jetzigen und die einstigen, mit

---

¹⁾ *Le Langage*, blz. 366.

²⁾ *Scientia*, XV, 406.

Einschluss der spurlos erloschenen und der nur als möglich gedachten, bilden ein Ganzes, eine Einheit: die Sprache. Man könnte auch sagen: alle Sprachen sind mit einander verwandt, natuurlijk in sehr verschiedenen Grade, von scheinbarer Identität an bis zu scheinbarer Unverwantschaft" ¹⁾). Het is duidelijk, dat deze eenheid van een geheel ander soort is dan de beide reeds genoemde. Historisch is zij geenszins. Het is dan ook niet de hoogere eenheid, waarin de beide reeds genoemde kunnen worden opgenomen, zooals die b. v. aan Trombetti's monogenetisch onderzoek ten grondslag ligt. De uitspraak getuigt van een ander standpunt, om niet te zeggen van een ander karakter. Het is een program en de niet te controleeren uitspraak van een ziener. Het zwaartepunt van deze eenheid ligt in den geest van Schuchardt, zooals in Goethe's geest de "Urpflanze" bestond, zooals de "oertalen" in het brein der linguïsten, begripen, de laatste, door Schuchardt al jaren her bestreden, hierom vooral, omdat zij uit den geest in de historische werkelijkheid geprojecteerd werden. Het heeft er wel eenigen schijn van of hier Schuchardt zelf in dit opzicht niet geheel vrijuit gaat.

Een dergelijke uiting treffen we aan bij Wilhelm von Humboldt: "Denn so wundervoll ist in der Sprache die Individualisierung innerhalb der allgemeinen Uebereinstimmung, dass man ebenso richtig sagen kann, dass das ganze Menschengeschlecht nur eine Sprache, als dass jeder Mensch eine besondere besitzt" ²⁾).

Wat is dan dat algemeene?

"Die Formen mehrerer Sprachen können in einer noch allgemeineren Form zusammenkommen, und die Formen aller thun dies auch in der That, insofern man überall bloss von dem Allgemeinsten ausgeht; von den Verhältnissen und

¹⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*. S. ph. CCII-IV, blz. 3.

²⁾ *Die sprachphil. Werke* (ed. Steinthal, Berlin 1884), blz. 270.

Beziehungen der zur Bezeichnung der Begriffe und zur Redefügung nothwendigen Vorstellungen, von der Gleichheit der Lautorgane, deren Umfang und Natur nur eine bestimmte Zahl articulierter Laute zulässt, von den Beziehungen endlich, welche zwischen einzelnen Consonant- und Vocallauten und gewissen sinnlichen Eindrücken obwalten, woraus dann Gleichheit der Bezeichnung, ohne Stammverwandschaft, entspringt" ¹⁾). Voor zoover de genoemde overeenkomsten niet tot het gebied der anthropologie behooren, vallen ze de ethnopsychologie ten deel. Het is de vraag ook, of de verwantschap en eenheid bij Schuchardt met deze veralgemeenende strekking wel eene van de talen geheeten mag worden. Als de taal een middel is voor de ethnopsychologie om tot verschillen en overeenkomsten te komen, kan men dan tegelijk de overeenkomsten doen gelden voor dat middel? En in het algemeen: hoe moet de gang zijn voor den linguïst: van linguïstiek naar ethnopsychologie of omgekeerd?

In nauw verband met Schuchardt's één-taal-opvatting staat zijn onderscheiden der taal in innere en äussere Formen. „Das gesammte Sprachgut, zegt hij, spaltet sich in zwei Schichten: äussere Sprachformen und innere" ²⁾, waarbij hij onder "innere Sprachform" verstaat "die Bedeutung der Wörter und Wortfügungen" ³⁾.

Hierop willen we niet de aanmerking maken, dat "das gesammte Sprachgut" evenmin een ding is, als „de taal" volgens Schuchardt's herhaald getuigenis, en de uitdrukkingen "innere und äussere Formen" dus niet ter zake zijn. Het is vooral de definitie der "innere Form", die ons niet voldoet. We kunnen er geen vrede mee nemen, dat ééne helft der taal uit psychologische gegevens zou bestaan. We staan er op, de taal als een geheel van teekens te beschouwen, niet

¹⁾ *Die sprachphil. Werke*, blz. 269.

²⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 524.

³⁾ Cf. Spitzer, *Schuchardt-Brevier*, blz. 195.

als een van symbolen, en waar is in een teeken de "innere Form"? Het heeft eene waarde, doordat het onderscheiden is van andere teekens.

In zijne laatste verhandeling aan de taalverwantschap gewijd, vraagt Schuchardt zich af, of een passivisme van het werkwoord, b.v. in het Baskisch, wel "bestáát" ¹⁾. Hij voorziet ook de mogelijkheid van op de "innere Formen" der talen eene typologische taalgroepeerings te grondvesten ²⁾. We zien niet in, hoe deze vraag en deze bevestiging kunnen samengaan, daar blijkbaar het passivisme één der "innere Formen" en een typologisch criterium moet zijn.

We vroegen ons verder af: is het "passivisme" een ethno-psychologisch feit, of een taalsystematisch? Volgens Schuchardt's omschrijving der "innere Form" het eerste, het tweede volgens zijne instemming met Cassirer's uitspraak: „Die Bezeichnung des Vorgangs haftet hier zunächst weder die Beziehung auf einen Tätigen noch die auf einen Leidenden an" ³⁾, alsook zijne bewering: "aktiv und passiv sind keine dem Vorgangswort innewohnende Eigenschaften: vielmehr bezeichnen aktivisch und passivisch Relationen, in denen er zu andern Satzelementen steht" ⁴⁾.

Bij een term als "passivismus" gaat Schuchardt als het ware op een afstand staan, om het begrip op zichzelf te bekijken. Wel min of meer op de wijze van Duitse filosofen: "Ist Kenntnis überhaupt möglich?" De realiteit, in dit geval den psychischen ondergrond, wil hij zien. Gelukt dat niet, dan loopt de term „passivismus" gevaar geheel geannuleerd te worden. Meillet zou in dit geval waarschijnlijk weer spreken van "notion précise". Hij zou voor rechtvaardiging van den term "passivismus" geen andere verschijnselen

¹⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien.* S. ph. CCII-IV, blz. 11.

²⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien.* S. ph. CCII-IV, blz. 15.

³⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien.* S. ph. CCII-IV, blz. 11.

⁴⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien.* S. ph. CCII-IV, blz. 12.

aanvoeren dan de correspondenties is het Baskisch: *da* en *dut*, *duzu*, *du* e. d. De "innere Formen" spelen daarbij geen rol, behalve dan insooverre bij elke vergelijking van taal-materiaal, van "äussere Formen", de "Wortbedeutung" wordt meegerekend. Het feit echter, dat Schuchardt op de "innere" eene taaltypologie, op de „äussere" in de eerste plaats eene taalhistorie wil bouwen, duidt er voldoende op, dat zijn onderscheid verder gaat.

Beschouwen we nader de kwestie der verwantschap, dan valt in de behandeling daarvan weer het karakteristiek verschil op tusschen Meillet en Schuchardt. "Wat is verwantschap?" vraagt de laatste en gaat de rij der beelden af, die dit woord in hem oproept. Meillet echter, "au courant des choses", verklaart: "l'expression (parenté de langues) est trop établie pour qu'on y renonce. Il suffit de la définir pour n'être pas dupe"¹⁾. Op dit laatste standpunt zouden ook wij ons plaatsen, steunend op het principe, dat in de wetenschap de feiten de ideeën geven, de ideeën niet de feiten bepalen. We aanvaarden den term taalverwantschap als eene conventionele aanduiding van bepaalde feitengroepen. We bedenken ook, dat eene definitie nooit een mysterie ontsluit, maar eene herleiding is tot bekende begrippen.

Meillet's definitie der „identité linguistique": „il y a langue une là où des individus se comprennent entre eux, ont, d'une façon consciente ou inconsciente, le sentiment et la volonté d'appartenir à une même communauté linguistique"²⁾, heeft door de bijvoeging van „se comprennent entre eux" duidelijk slechts betrekking op eene te eeniger tijd fungeerende taal en haar verleden in de sociale groep.

Aangaande de „taalfamilies" beweert Meillet: „des langues parentes sont en réalité une seule et même langue, modifiée de manières diverses au cour du temps"³⁾. In deze bepaling

¹⁾ *Bulletin de la Soc. de ling.*, XXI, 9.

²⁾ *Scientia*, XV, 406.

³⁾ *Scientia*, XV, 405.

missen wij de overeenstemming met Meillet's sociale definitie der taaleenheid. Wil Meillet, zooals hij Schuchardt aanraadt, nalaten, zich op het standpunt der taal te plaatsen in plaats van op dat der sprekers, dan dient o.i. dat „modifiée” buiten de definitie te blijven. Zelf corrigeert Meillet zich al, zeggende: „La formule: une langue est une forme modifiée d'une autre, n'a (donc) pas un sens linguistique précis, puisque ni l'une ni l'autre langue ne se laissent saisir à aucun moment”¹⁾. In de lijn van Meillet's eerste definitie ligt dan ook slechts iets als deze bepaling: verwante talen zijn talen, gesproken in die groepen, die eens in taalgemeenschap leefden en sindsdien niet ophielden, den wil en het besef te hebben, eenzelfde taal te spreken. De oertaal, moedertaal, is dan de taal uit die gemeenschap.

In een enkel, zeer gunstig geval, is die taal historisch bekend en zijn dat eveneens de bedoelde groepen. In de meeste gevallen echter zijn er groepen, waarvoor men op grond van taalvergelijking zoo'n gemeenschap en oertaal aanneemt.

Welke overeenstemmingen leiden nu tot het aannemen van verwantschap? Wat zijn de criteria, of liever, in verband met het besprokene, wat kan men voor symptomen houden?

Vooraf zij opgemerkt, dat verwantschap meermalen niet te bewijzen is. Schuchardt beweert, dat de vergelijking nooit tot conclusie kan hebben, dat eene taal niet met eene andere verwant is²⁾, Meillet, dat men nooit het recht heeft te beweren, dat twee talen niet verwant zijn, zij het ook van verre³⁾, en Trombetti vraagt: “Perchè il carbone e il diamante appaiono a noi così diversi, dobbiamo dire che non hanno nulla di comune?”⁴⁾.

¹⁾ *Scientia*, XV, 406.

²⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 519.

³⁾ *Scientia*, XV, 419.

⁴⁾ *L'Unità* (1905), blz. VII.

Daarbij komt, dat talen, waarvan men de eenheid in den tijd, de traditie, niet, of slechts over korten tijd kan volgen, bij onderzoek te weinig gegevens bieden. De belangrijkheid van het historisch perspectief blijkt wel zeer duidelijk uit het door Meillet aangevoerde voorbeeld: Fransch, Bulgaarsch, Armenisch, waarin geene gelijkenis, die tot het aannemen van eene oudere gemeenschap dwingt, valt te ontdekken, en Latijn, oud-Slavisch van de oudste vertalingen en klassiek Armenisch, waar de verwantschap evident is ¹⁾. Blijkt tevens uit de moeilijkheden, die het vergelijken met genealogisch doel ondervindt in de talen van Amerika. Eene indeeling op de willekeurige wijze der dialect-classificatie door middel van een of ander punt van verschil of overeenkomst, is vaak het eenigste dat rest.

Geographische nabuurschap geeft geen aanwijzing, integendeel, zegt Meillet: "une gêne plutôt qu'un secours" ²⁾. Bij het onderzoek der talen van Amerika b.v. vraagt men zich bij overeenkomsten tusschen naburige talen af: wat is er gelijk door traditie uit eenzelfde oudere taal en wat is ontleend? Eene vraag, die men zich bij vergelijking steeds te stellen heeft, en die in genoemd geval van groot gewicht is, maar tevens moeilijk te beantwoorden door gebrek aan historische documenten.

Overeenkomsten, die uit algemeen werkzame factoren te verklaren zijn, zooals van de pronomina, in structuur, in het voorkomen van vocaal-harmonie e.d. bewijzen niet. Meillet en Schuchardt beiden zijn het er over eens: "le détail matériel", de "äussere Formen", moeten de "criteria" leveren ³⁾.

De vraag is: hoe?

Aan een taal onderscheidt Meillet, zooals gezegd, drieërlei:

¹⁾ *Scientia*, XV, 418.

²⁾ *Scientia*, XV, 417.

³⁾ *Scientia*, XV, 416; *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 524, e. v.

een phonetisch systeem, een morphologisch, en een vocabularium. Wat het trouwst wordt overgeleverd is het deugdelijkst punt van vergelijking. De wil en het besef, eene bepaalde taal te spreken, komt volgens Meillet in de taal tot uiting, vooral door "la persistance de la prononciation et de la grammaire"¹⁾. Van min of meer betrouwbare overlevering is in de phonetiek geen sprake. Dáár blijft bij verandering geen residu²⁾. De woordenschat staat te veel aan ontleening bloot. We nemen zelfs waar, dat in een linguistische gemeenschap het geheele vocabularium is overgenomen. Wil men een bewijs, dan zoek men dat in grammaticale overeenstemmingen.

"Hiermit, zegt Schuchardt, sind wir beim eigentlichen Streitpunkt angelangt, das allerdings für die meisten Sprachforscher keiner mehr ist. Sie bekennen sich zu der Formel, deren Aufstellung man H. Ludolf (gest. 1704) zum Verdienst anrechnet: die Sprachverwandtschaft offenbart sich nicht im Wörterbuch sondern in der Grammatik"³⁾.

Schuchardt brengt hiertegen in, dat de scheiding van grammatica en lexicon wel op eene oude gewoonte berust, maar niettemin ongemotiveerd is. "Man nahm, zegt hij verder, den kleinsten aber am schwersten wiegenden Teil aus dem Wörterbuch weg und legte ihn in die Wagschale der Grammatik". Of zijn soms (*lieb*)*st*, (*lieb*)*lich*, (*lieb*)*reich*, (*liebe*)*voll*, *be*(*lieben*) niet evengoed "äussere Sprachformen" als *du*, *tat*, *gleich*, *voll*, *bei*?

Schuchardt heeft gelijk. Er is geen wezenlijk onderscheid tusschen praefix, infix, suffix, en een "woord". Waren er duizend persoonsuitgangen, men zou ze stellig een plaats in het lexicon niet weigeren, en in de grammatica in plaats van conjugaties regels geven over woordcompositie.

¹⁾ *Scientia*, XV, 411.

²⁾ Cf. Vendryes, *Le Langage*, blz. 362.

³⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 525.

Meillet wijst er op, dat men eene conjugatie: *j'aimais, nous aimions*, niet overneemt.¹⁾ Beteekent dat nu misschien tóch een diepgaand onderscheid tusschen grammatica en lexicon?

Het komt ons voor, dat hier eene verklaring voor de hand ligt en dat deze te zoeken en te vinden is in de techniek der woordontleening. Indien érgens Schuchardt's aphorisme: "Wortgeschichte geht vor Sprachgeschichte"²⁾ op zijn plaats is, dan hier. Ontleening geschiedt per woord en per begrip. *J'aimais, nous aimions*, zijn, zelfs elk op zich zelf beschouwd, niet enkelvoudig, als woord, noch als begrip. Zoo bestaat voor de ontleening stellig niet de band: *j'aimais, nous aimions*, die in de grammatica, voor de logica, en als phonetische en psychologische associatie binnen een bepaald taalverband zeer sterk is. Juist doordat de overname steeds per woord en per begrip gaat (demonstraties hiervan zijn in de talrijke kreoliseeringen gemakkelijk te vinden) zal het ontleende woord in de nieuwe omgeving worden opgenomen, daar een nieuwe kern vormen naar zijn eigen phonetische en semantische waarde en daardoor alleen reeds weinig kans bieden voor hernieuwing van de diverse associaties, waarin het in de oorspronkelijke taal voorkwam.

Het feit dat Meillet constateert, bewijst niet, dat de grammatica iets meer eigens zou zijn van de taal, veeleer, dat de saamhoorigheden, in de grammatica gedemonstreerd, vrij uiterlijk zijn.

De grammatica is niet de kern, zegt Schuchardt, niet het "Knochengerüst", maar eer moeten we zeggen, dat de sprekkenden het één beter vasthouden dan het ander³⁾. Inderdaad, en als verklaring kunnen we, na de grensuitwissching in theorie bepleit te hebben tusschen grammatica

¹⁾ *Scientia*, XV, 413.

²⁾ Cf. Spitzer, *Schuchardt-Brevier*, blz. 205.

³⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 528.

en lexicon, dezelfde aanvoeren, die het vasthouden van sommige woorden verduidelijkt: het veelvuldig, het aanhoudend gebruik. Ook deze vasthoudendheid verhindert ontleening. We wijzen dus af eene redeneering als deze: de grammatica zien we beter bewaard, minder overgenomen, dan het lexicon: dus heeft zij een ander karakter. Bedoelde feiten lijken afdoende verklaarbaar door tellen en kansrekening.

Op de onvaste en van getallen afhankelijke verhouding van grammatica en lexicon wijst Boas ook, vooral naar aanleiding van verschijnselen in het Tsimshian. "In American languages, zegt hij, the distinction between grammar and lexicography often becomes quite obscure, owing to the fact that the number of elements which enter into formal compositions, becomes very large" ¹⁾). Boas levert dan een voorbeeld uit het Tsimshian. In deze taal, zegt hij, treffen we een groot aantal adverbiale elementen aan, die we niet als geheel onafhankelijk kunnen beschouwen en die ongetwijfeld gehouden moeten worden voor elementen, "modifying verbal ideas". In verband met het zeer groote aantal van deze elementen, schijnt het totale aantal der "verbs of motion" eenigszins beperkt, ofschoon het aantal der verba, die met deze adverbia gecombineerd kunnen worden, veel grooter is dan het aantal der adverbiale begrippen zelf. Zoo schijnt dan het aantal adverbia vast bepaald te zijn, terwijl het aantal verba onbepaald schijnt; en bijgevolg krijgen we den indruk, dat de eersten "modifying elements" zijn, en in de grammatica behooren behandeld te worden, terwijl de laatsten „woorden" zijn, en in de lexicography behandeld moeten worden.

Ook in het Algonkin is het onduidelijk: "which elements represent a series of ideas limited in number, and which represent an almost unlimited series of words belonging to the vocabulary". Het gevolg is gebrek aan vastheid in de termen: „stam" en „affix". Volgens de algemeene opvatting zijn affixen elementen, gevoegd aan den woordstam, en dien

¹⁾ *Handbook of Am. Ind. Languages* (1911), I, 34.

wijzigend in beteekenis. Deze definitie, zegt Boas, is te aanvaarden, zoolang het aantal der "modifying elements" beperkt is. Is het echter zeer groot, dan moeten we er aan twifelen, wat "modifier" is en wat "modified", en, zegt hij, "determination becomes entirely arbitrary" ¹⁾.

Met dit al blijft het toch waar, dat die taalvormen, waarvoor de term grammatica het kort begrip biedt, een beter onderscheidingsmiddel geven in de verwantschapskwestie dan het lexicon in zijne algemeenheid. Ging het alleen om begripszuivering, we zouden Schuchardt's uitspraak: „So liegt denn schliesslich beim Wörterbuch die Entscheidung" ²⁾, onvoorwaardelijk op prijs stellen. Waar het er echter om gaat, een middel tot onderscheid te vinden, lijkt ons de rijpe vrucht van Schuchardt's meditaties als opwerping tegen Meillet's grammair-criterium niet op haar ware bestemming.

Dit over de teekenen, die wijzen op oude taalgemeenschap. Meillet zou nooit tot zijne sociale definitie zijn gekomen, wanneer deze teekenen criteria en bewijzen waren. Wanneer hij zegt, dat de grammair bewijst en zij alleen, dienen wij dat dan ook niet te streng te nemen. Meillet's definitie maakt het taal-historisch onderzoek afhankelijk van bekendheid met de politieke en sociale geschiedenis; bij ontbreken daarvan bewijzen zijne criteria niet, maar maken slechts min of meer waarschijnlijk. Zoo komt het dan, dat Meillet moet toegeven, dat voor sommige groepen zijne definitie wel geldt, maar geen bruikbare basis levert voor het onderzoek ³⁾. Ook zal, waar geen ingewikkeld systeem van flexie aanwezig is, de moeilijkheid in de ontleening geringer zijn en de beteekenis van de grammatica als criterium verminderen. Bij talen „zonder grammatica" zal die zelfs nihil zijn. Het is evenwel zeker, dat de functie, waarvan de grammaticale verschijnselen het

¹⁾ *Handbook of Am. Ind. lang.*, I, 35.

²⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 525.

³⁾ *Scientia*, XV, 422.

uiterlijk zijn, in elke taal vervuld wordt, en terecht verwacht Meillet dan ook van de nadere bestudeering dier talen een vervangend en gelijkwaardig middel¹⁾.

Twee factoren zijn er, wier invloed, of liever, tweeërlei verschijnselen nemen wij waar, wier beteekenis bij het onderzoek der historische verwantschap moet worden nagegaan en in rekening gebracht, namelijk: de *egalisatie* en de *differentiatie*.

Invloeden, die egaliseerend werken op de verschillende taalaspecten zijn: ontleening, in sterke mate taalmenging genoemd, en de zoogenaamde linguïstische convergentie. Over elk iets naders.

Omtrent de mogelijkheid van ontleening der grammatica geeft Michelson eene eigenaardige beschouwing. Hij meent: "If the morphology of languages can not be borrowed, with scrupulous nicety we must assume an enormous number of distinct stocks at the very dawn of man which certainly is not plausible"²⁾. Laat ons deze redeneering eens nader beschouwen.

We wezen er reeds op, dat de „morphology” geen systeem geeft in den zin van eene constructieve ratio, zooals we die voor eene biologische eenheid kunnen aannemen; dat het eene uiterlijke visie is, en verder, dat het vasthouden der morfologische feiten en hunne moeilijke overbrenging in eene andere taalgemeenschap niet iets is, dat de „morphology” tegenover het lexicon plaatst als iets meer essentieels. We vonden het goed verklaarbaar, dat de „morphology” — een van nog minder kieschkeurigheid getuigende term dan „grammaire”; te spreken van „ontleening der morphology” is alleen mogelijk door de nonchalance, waarmede over het algemeen de terminologie in linguïsticis veronachtzaamd is — moeilijk wordt overgenomen.

1) *Scientia*, XV, 422.

2) *Journal of the Wash. Acad. of Sciences*, VII, 229.

Meillet geeft toe, dat op grammaticaal gebied ontleening niet geheel is uitgesloten, maar voegt er aan toe, dat deze beperkt blijft tot het minst grammaticale in de grammatica¹⁾. Michelson's redeneering is dus wel in tegenspraak met de meening van Meillet, zonder evenwel te kunnen standhouden.

Een voornaam ding immers, dat zich door de geringe kennis van het verleden der talen van Amerika aan den Amerikanist ook niet zoozeer opdringt, verliest Michelson bij zijne overweging geheel uit het oog: de differentiatie, iets, dat bij de retrospectie van Meillet buiten beschouwing kan blijven. Ook hier blijkt, dat deze een goed midden houdt. Want nogmaals: wat houdt Meillet's sociale definitie der taaleenheid in? Dat de linguist nalaat te spreken van de taal als een zelfstandig iets, dat hij zuiver beschouwer blijft, die de gebeurtenissen volgt, dat hij b.v. de grammatica als iets sociaal-willekeurig beschouwt, en geenszins als eene verklaring van de mechaniek der taal.

Wel definieert Meillet de taal als bestaande uit een phonetisch en morphologisch systeem en een vocabularium, maar het blijkt wel, dat hij vooral de middelen tot onderscheiding der talen onderling wil aangeven, zonder na te laten, de taal van buitenaf te bezien.

Achter de opmerking van Michelson echter schuilt, naar het ons voorkomt, eene idee van onverander- en onverwoestbaarheid van een „deel" der taal. Van het willekeurige, momenteele en wisselende der „morphologie", blijkt daarbij niets.

Het zijn twee zeer verschillende dingen, te zeggen: morphologieën worden niet overgenomen en: bestaande morphologieën zijn er steeds geweest.

De laatste thesis moet aan Michelson's redeneering ten grondslag liggen, zonder dat hij zich het verschil met de eerste bewust is. Zoo wordt over het hoofd gezien, de wording

¹⁾ *Scientia*, XV, 413.

en de differentiatie en heel de wisseling in het taaluitendijk en niet het minst in de „morphology”.

Eene illustratie van het hulpmiddel-karakter van het grammair-criterium leveren beschouwingen van Michelson zoowel als van Boas. Beiden zijn het er over eens, dat „morphological traits” worden overgenomen, althans in de talen van Amerika.

Nu meent Michelson: „If the resemblances are confined to one or two morphological features, they may be safely ascribed to acculturation; but when there are far-reaching structural resemblances between two or more supposedly distinct (and especially contiguous) stocks, we may legitimately infer an ancient genetic connection, which perhaps can no longer be proved owing to very early differentiation.”¹⁾

En Boas: „If it is found that a group of languages which are contiguous, have certain morphological traits in common, and that one or the other of this group of languages has other features in common with languages of another area, the conclusion seems admissible that such overlapping distribution must be due to the dissemination of morphological traits.”²⁾

De eenige verklaring, die verder nog rest, zegt hij, zou moeten worden gebaseerd op het aannemen van eene algemeene verspreiding van bepaalde morfologische trekken over een grooter gebied, die dan in verschillende locale groepen verdwenen zouden zijn, hetgeen, meent hij, niet waarschijnlijk is.

Dergelijke uitingen doen weer duidelijk uitkomen, hoe sterk de genetische classificatie aan historische gegevens gebonden is, en tevens, dat die classificatie geen werk is om „af” te maken, met andere woorden, geheel door te voeren.

Aangaande de ontleening haalt Schuchardt met instemming de woorden aan van Graebner: „Der Tatbestand der Entlehnung ist der einer verhältnismässig schwachen Verwandtschaft” en

¹⁾ *Intern. Journ. of Amer. Ling.*, II, 73.

²⁾ *Language*, I, 19.

zegt verder: „Sprachverwantschaft is nicht minder abgestuft wie Personenverwantschaft.”¹⁾ Deze uitdrukking is kenmerkend voor Schuchardt's verwantschaps-ideeën. Onder Meillet's verwantschapsvoorstellingen is voor „Abstufung” geen plaats. Hier wel. En waarom? Kunnen we in deze uiting iets anders zien dan de door Schuchardt zelf afgekeurde dingachtige voorstelling der taal en kunnen we hier niet weer gewagen van den cirkelgang: verwantschap — vergelijking en omgekeerd?

Het verwantschapsbegrip dat hieruit spreekt, is historisch als dat van Meillet, is zeker meer algemeen-geldend tegenover dat van Meillet, dat slechts geldt voor groote, gescheiden en historisch wel te volgen groepen, doch daar staat tegenover het vage van dit begrip en de verandering van symptomen in criteria. Verwantschap eischt allereerst het bestaan, het begrip van eenheden. Gaat men nu ontleening verwantschap noemen, dan is de één-taal-idee, maar geheel anders dan die van Trombetti, niet te vermijden. Het spreekt wel vanzelf, dat binnen één taal de idee genetische verwantschap moeilijk kan beklijven.

Aangaande de menging wijst Meillet de opvatting van de hand als zouden twee talen gelijkelijk vermengd kunnen worden tot één taal. „L'expression est impropre”, zegt hij, „car elle éveille l'idée qu'une pareille langue résulterait du mélange de deux langues, placées dans des conditions égales et qu'on ne pourrait pas dire si une langue est la continuation d'une langue A ou d'une langue B.”²⁾

Een stap in de richting van Meillet's opvatting doet Schuchardt door zijn verklaring: „Wir müssen die Volksgeschichte kennen um zu wissen ob ein AI als Aⁱ oder als I^a zu begreifen ist.”³⁾

¹⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 526.

²⁾ *Scientia*, XV, 409.

³⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 529.

Trombetti maakt bij sterke overeenkomst van eene taal met meerdere talen, groepen, waarbij hij de taal in kwestie in het midden plaatst. De vraag naar verwantschap in den zin van Meillet blijft zoo onopgelost. Meillet kan daarmede vrede nemen, daar de taalovereenkomsten voor hem begeleidende verschijnselen zijn. Schuchardt beziet de taal anders, concludeert onmiddellijk uit de taalverschijnselen en geeft dan ook van een ander standpunt blijk, wanneer hij zegt: „Zur Mischung bildet in meinen Augen die Mittelstellung ebensowenig einen Gegensatz wie die Entlehnung (oder der Einschlag)”.²⁾ In elk geval is hier een tegenstelling in de termen. Duidt „Mischung” op een proces, „Mittelstellung” slechts op uiterlijke overeenkomsten.

Het wisselen der taal is meer dan gradueel-alleen van ontleening en menging onderscheiden. Meillet spreekt in dit verband van „modèle imité”, hetgeen wel past bij zijne voluntaristisch getinte beschouwing.³⁾ Volgens Meillet's definitie gaat bij wisseling de imiteerende in de geïmiteerde taal op. „Der Sprachwechsel” zegt Schuchardt, „ist die wichtigste Erscheinung in aller Sprachgeschichte.”⁴⁾ Of daarbij met succes eene substraatstudie mogelijk is, moet de toekomst leeren. Weleer nam men op wel bijna uitsluitend logische gronden aan van wel. De oude taal was in de nieuw-aangenomene steeds aanwezig. Demonstraties daarvan werden echter schaars gegeven, wel mede in verband met het geringe materiaal en het beperkt inzicht in de taalverschijnselen.

In de creoliseeringen ziet Meillet niets dubbelslachtigs, niets onbepaalds, daar „le matériel de la langue” telkens tot een bepaald idioom behoort⁴⁾, waardoor hij dan verder tot de „volonté et sentiment de parler une même langue” kan besluiten.

¹⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 526.

²⁾ *Scientia*, XV, 406.

³⁾ *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*. S. ph. CCII-IV, blz. 7.

⁴⁾ *Scientia*, XV, 411.

De kwestie aangaande de creoliseeringen: „Ammensprache” of „invloed der oude taal”, blijve hier onbesproken. Slechts wijzen we op de verklaring, door Hesseling gegeven: „de leerlingen zijn meestal den leeftijd te boven, waarop de spraakorganen gemakkelijk de „Articulations-basis” kunnen verschuiven; woorden leeren ze snel en in overvloed, maar in hun klanken blijft de oude taal haar rechten voor 'n groot deel handhaven, en daar de denkwijze der negers zich weinig wijzigt, nemen zij maar weinig over van de grammaticale categorieën der blanken”.¹⁾

We bepalen ons ertoe alleen de vraag te formuleeren, die zich hier opdringt: of er identiteit is van „denkwijze” en „spreekwijze”.

Een laatste groep van verschijnselen van egalisatie is die, welke men aanduidt met den term: „convergentie”. (B.v. het van functie veranderen van het telwoord één tot onbepaald lidwoord in verschillende talen). Men kan daarbij, als Meillet, het oog hebben op die parallele verschijnselen, die in verwante talen voorkomen, en ze verklaren uit gelijke condities²⁾; men kan ook parallele ontwikkelingen aantreffen in willekeurige talen en daarop den term „convergentie” toepassen, de verklaring in het midden latend, en door dezen term den minder neutralen van Schuchardt: „elementare Verwantschaft” menigmaal vervangen.

De opmerking van Schuchardt, dat taalverwantschap tweeërlei omvat: gelijkheid en verschil³⁾, is alleen te verklaren uit zijn niet scherp omgrensd verwantschapsbegrip. Voor Schuchardt bestáát de taalverwantschap als een moeilijk benaderbaar geheim, kenmerkend voor Meillet is het, dat hij die verwantschap eene „notion”⁴⁾ noemt.

¹⁾ *Het Negerhollands der Deense Antillen* (1905), blz. 59.

²⁾ *Ling. hist. et ling. génér.*, blz. 73.

³⁾ *Sitzungsber. Kön. Preuss. Akad. d. Wiss.*, 1917, blz. 522.

⁴⁾ *Scientia*, XV, 425.

Stellig ontdekken we in de taalfeiten overeenkomst en verschil, maar we hebben, althans bij het onderzoek naar de historische verwantschap, af te zien van de verschillen en evenzeer van de overeenkomsten, voor zoover men ze zou willen bezigen om gráden van verwantschap vast te stellen, hetgeen voor elk, die voor het sociaal verschijnsel: taal, aanneemt, dat het tot onherkenbaar toe van aspect veranderen kan¹⁾, *a priori* is uitgesloten.

Het blijkt ook uit genoemde opmerking van Schuchardt, dat hij toch niet geheel kan afzien van een min of meer biologisch verwantschapsbegrip. Die notie is dan ook het hechtst aan het wóórd: verwantschap verbonden, waar Schuchardt telkens op terugkomt, door na te laten, een linguïstisch begrip „taalverwantschap” van te voren te omschrijven.

Eene styliseering en krachtige omgrenzing is noodig, waar men er toch van overtuigd is, dat de beweging der linguïstische studie van de geesteswetenschappen af naar de natuurwetenschappen toe eene ongemotiveerde was.

Dat men bij zulk eene beperking zeer vele en zeer interessante verschijnselen buitensluit, doet aan de noodzakelijkheid daarvan niets af. Bovendien kan men, wat op de eene wijze niet omvat wordt, op de andere samenvatten. Zoo kan men de taalverschillen beschouwen uit het oogpunt der taaldifferentiatie²⁾. Deze differentiatie is een probleem naast dat der verwantschap. Het onderzoek ernaar is gebaseerd op de uitkomsten van het historisch verwantschapsonderzoek. Het gaat den omgekeerden weg, betreft ontleening, menging, wisseling binnen den gezichtskring, tracht traditie en spontane vorming te onderscheiden, en beproeft het hoe en waardoor der taalverschillen te vinden.

In verband met de differentiatie vinden we door Michelson eene principieele vraag gesteld: „the question of whether

¹⁾ Cf. Meillet, *Scientia*, XV, 418.

²⁾ Cf. Meillet, *Ling. hist. et ling. génér.*, blz. 110 sqq.

the differentiation of a stock into various dialects is due to evolution without external influence or whether it is due to linguistic shock."¹⁾

Eene kwestie, in anderen vorm door Boas weergegeven: „In how far a language without being subject to foreign influences may deviate from the parental type". Voor eene afdoende beantwoording, meent Boas, is de tijd nog niet gekomen, hoewel meerdere teekenen er op schijnen te wijzen, dat er „far-reaching influences of this kind" bestaan.²⁾

Men kan de vraag nog anders stellen: zijn er factoren werkzaam in de taal zelf, liever, in de taalgemeenschap, die verandering bewerken? Hier rijst de kwestie der „Lautgesetze", die reeds zulk een voorname rol gespeeld hebben in het taalhistorisch onderzoek voor het herleiden van eene taal tot eene andere en oudere.

De gedachte, door Boas en Michelson geuit, doet het eerst denken aan het biologisch begrip „reincultuur". Dat dient te worden terzijde gesteld. Wél kunnen begrippen, aan andere takken van wetenschap ontleend, bijtijde eenen stimulerenden invloed hebben, maar het gevaar is niet denkbeeldig, dat die ontleening een aantal vragen doet opwoekeren, die met het object der betreffende studie in geenerlei verband staan. Ook op de linguïstiek blijkt zeer vaak toepasselijk, hetgeen de Josselin de Jong zeide omtrent de ethnologie en hare methoden: „Het kleurlooze samenraapsel van heinde en ver, dat wij onze terminologie noemen, is nog immer evenzeer een bron van misverstand als een hulpmiddel."³⁾

Energiea, zeide reeds v. Humboldt, is de taal, geen ergon,⁴⁾ en lettend op het sociale karakter van de taal bevinden we in de eerste plaats de veronderstelling van „foreign influences" tegenover eene autonome taal ongegrond, alleen

¹⁾ *Journ. of the Wash. Acad. of Sciences*, VII, 232.

²⁾ *Handb. of Amer. Ind. lang.*, I, 47.

³⁾ *Cultuurtypen en Cultuurphasen*, 1922, blz. 3.

⁴⁾ *Die sprachphil. Werke* (ed. Steinthal, Berlin, 1884), blz. 262.

hierom al, omdat het minder juist is, van „foreign influences” en „linguistic shocks” te spreken, wanneer deze ook binnen elke taalgemeenschap werkzaam zijn, wanneer ook de taal iets zoodanigs is, dat „binnen” en „buiten” onderscheidingen zijn, die er niet bij passen.

De „Lautgesetze” noemen factoren in de taaldifferentiatie, die geen invloeden van buiten zijn, althans volgens de opvatting van Brugmann. Hij spreekt van „mechanische Lautwandel”. Vertrouwend op die „Lautgesetze” (zonder uitzonderingen zelfs, tenzij die verklaarbaar zijn door analogie e.d.) heeft men reconstructies gemaakt, die alle realisme missen, ware het alleen hierom, omdat voor de gereconstrueerde taal factoren als de analogie-werking niet meegeteld zijn en niet kunnen worden.

„Es gibt Leute, zeide Schuchardt in 1892, die was nur Hilfskonstruktionen sind, um die Fülle der Erscheinungen zur Erkenntnis zu bringen, als Grenzlinien in die Erscheinungen selbst hineinprojizieren und so Gesetze und Gruppen aufstellen”.¹⁾

De „Lautgesetze”, hunne „Ausnahmlosigkeit”, en de analogie-verklaring worden, wat hunne algemeen-geldigheid betreft, b.v. voor de talen van Amerika, niet zonder meer geaccepteerd. Michelson beweert, en wel terecht, de toepassing van de principes der Indo-Germanistiek afwijzend voor de talen van Amerika: dat er nog geen half dozijn taalfamilies is in de geheele wereld, waarvan men documenten bezit over een tijdsverloop van meer dan duizend jaar. Het percentage, meent hij, is te klein, om aanleiding te geven tot zoo'n algemeene toepassing.²⁾

De moeilijkheid, die Michelson constateert, is: of we nu bij talen, die de klankwettelijke correspondenties niet vertoonen en waarvan geen reeks van historische gegevens ten

¹⁾ Cf. Spitzer, *Schuchardt-Brevier*, blz. 83 sqq.

²⁾ *Journ. of the Wash. Acad. of Sciences*, VII, 223.

dienste staat, niettemin historische verwantschap kunnen veronderstellen niet alleen, (verre verwantschap, daarover is men het eens, is altijd mogelijk), maar, met terzijde-stelling van dit klankwettelijk criterium, dat in de Indo-Germanistiek een éérste beteekenis heeft, andere middelen kunnen aanwenden.

Ook gegevens van ander gebied (dat van het Baskisch b.v.) leiden er toe, de „Lautgesetze” als een plaatselijk verschijnsel te beschouwen.

In 1913 zegt Brugmann nog: „Gleichwohl war es ein berechtigtes logisches Postulat, den Lautgesetzen theoretische Ausnahmslosigkeit, oder besser Allgemeingültigkeit zuzuschreiben. Denn es ist selbstverständlich, dass das sprachliche Geschehen ebensogut der Kausalität unterworfen ist, wie alles andere Geschehen, von den Bewegungen der Himmelskörper an bis zu den launischen Gebaren einer hysterischen Person.”¹⁾

Dat we hier juist het vreemde wezen „Mensch” aantreffen, dat juist in zijne taal zulk een eigenaardig kenmerk bezit, dat het niet verantwoord is, het in den kosmos te laten opgaan en ondergaan, ontgaat Brugmann blijkbaar geheel.

Hoe achter eene klankverandering, die éénmaal plaats vond, geheel willekeurig eene oorzaak geplaatst wordt, door geen experiment ooit nog te demonstreeren, en het taalgebeuren uit de menschelijke gemeenschap via den mensch in den kosmos wordt overgebracht, toont Brugmann's volgende uitspraak: „Das historische Lautgesetz ist der Spezialfall eines physiologischen (genauer psycho-physischen) Lautgesetzes, das besagt: Wenn in einer Sprachentwicklung gewisse psycho-physische Bedingungen auftreten, bewirken sie eine bestimmte Aenderung in der Artikulation der Lautgebilde.”²⁾

De uitdrukking „wet” is daarom zoo verwerpelijk, omdat zij, in dit geval alleen eene constateering, reeds eene verklaring in zich bergt. Brugmann zelf kan dan ook niet nalaten,

¹⁾ *Griech^e Gramm.* (1913), blz. 5.

²⁾ *Griech^e Gramm.* (1913), blz. 5.

als rechtvaardiging van zijn term, een beroep te doen op de algemeen heerschende causaliteit.

De „gewisse psycho-physische Bedingungen” bestaan niet eens in de verbéelding van Brugmann. Zij zijn een logisch postulaat van zeer subjectieven aard.

Men spreekt verder van „empirische wet” en van „zelfde omstandigheden”, waaronder het verschijnsel zich stellig voordoe.¹⁾ Maar ook die zelfde omstandigheden zijn niet eens fictief. Men duidt er althans niet ééne aan. De bedoeling schijnt dan ook alleen, te zeggen: optreden onder die omstandigheden, waarbij geen bekende omstandigheden zijn (zooals analogie). Op het zelfstandige der gebieden van „Lautgesetz” en „analogie-werking” wees Schuchardt reeds vele jaren geleden.

Met de pogingen tot verklaring der „Gesetz”-kwestie van Hermann Ammann en zijne formuleeringen behoeft men het niet geheel eens te zijn, om toch de richting te kunnen waardeeren, waarin hij de oplossing zoekt. Hij zegt: „Im Wandel des Lautbildes einer Sprache sehe ich den Ausdruck für den Wandel der sprachlichen Norm. Diese ist ihrerseits mit der sittlich-geistigen Eigenart ihrer Träger in notwendiger Verbindung stehend zu denken, derart, dass der bevorzugten seelischen Haltung eine bevorzugte Geste und eine bevorzugte Abtönung der Sprechweise entspricht. In dem Wandel der sprachlichen Norm sehe ich daher letzten Endes einen Wandel der normativen Idee, die die Geste und Lautgebung der Sprachgenossenschaft bestimmt.”²⁾

Ammann's verklaring door norm-wisseling, groeps-taal (-uitspraak) en machtsverhouding is vrij wat reëeler dan de oude, die in het klankveranderen de *ups* en *downs* van de volkpsyche zag.

Ook de beschouwingen aangaande de „Lautgesetze” ver-

¹⁾ K. Brugmann, *Griechische Grammatik*. (1913), blz. 5.

²⁾ Ammann Hermann, *Der Begriff des Gesetzes in der Sprachwissenschaft*, *Neue Jahrbücher*, 1920, 1 Abt., XLV Bd., Heft 5.

toonen de tendens, in de taalgemeenschap te zoeken, wat men in de taal zelf, als kosmische verschijning opgevat, niet vermocht te vinden, namelijk, verklaringen. De kosmos is het groote geheel, waarnaar men alle verklaring verschuiven kan; maar het is ook het groote „niet”, inzoover we met zijn samenstelling onbekend zijn.

Meillet's beklemtoning van de sociale functie der taal wordt door de onderzoekingen op het gebied der „Lautgesetze” gesteund, en daarmede tevens zijne ideeën aangaande de taalverwantschap, die daarop gebaseerd zijn.

Het onderzoek naar de historische taalverwantschap is tevens eene poging tot *classificatie* van alle talen op genealogische wijze. Hiervan zegt Meillet: „La question de la parenté des langues est pratiquement insoluble.”¹⁾

Het gebrek aan gegevens en het onbepaalde in het begrip „alle talen”, maakt dat zonder meer duidelijk. Hetgeen niet wegneemt, dat men in de talen, eigen aan groepen met centraliseerende tendens en met de meeste gegevens, een begin kan maken, het aan den tijd overlatend, hoe ver dat vervolg kan worden.

De pogingen van Trombetti behooren strikt genomen niet tot het onderzoek naar de historische verwantschap. Het is een onderzoek, dat wil doen zien, wat er in het aanwezige taalmateriaal nog pleit voor eene taal, die aan alle talen der wereld ten grondslag zou liggen. Trombetti zoekt zijne criteria in overeenkomsten van fonetisch-semantische eenheden en stelt zich daarbij een schaal van min of meer belangrijke woordsoorten voor. Zoo zegt hij: „Prenderò innanzi tutto in esame le varie categorie grammaticali, cominciando dalle più importanti e serbando per ultimo la parte lessicale.”²⁾

In zijne voorkeur voor het pronomen als middel tot verge-

¹⁾ *Scientia*, XV, 422.

²⁾ *Saggi di glottologia generale comparata*, I, *I pronomi personali*, Bologna, 1908, blz. 5.

lijking, daar dat het meest algemeen, het meest gebruikt, dus ook het best bewaard en niet ontleend is, vindt Trombetti tegenover zich diegenen, die beweren, dat het pronomen veel gebruikt, en daarom kort is, en dientengevolge groote kans levert voor gelijkenis met dat van andere talen.

Onze beschouwingen eindigende meenen we te mogen zeggen, dat de kwestie der taalverwantschap hare volledige oplossing eerst zal krijgen, wanneer in eene ordening van bijzondere wetenschappen aan de linguïstiek haar eigen terrein zal zijn aangewezen.¹⁾ We vermoeden, dat bij de huidige verhoudingen in de verwante takken van wetenschap, Schuchardt's elementaire verwantschap een begrip is, dat onder de ethno-psychologie thuis behoort. We achten Schuchardt's term verwantschap en zijne onderscheiding van graden van verwantschap ongewenscht, daar deze eene uiterlijke overeenkomst bewerkt en we de taal vooral willen zien als een functioneerend geheel. We achten mét de onderscheiding „historische en elementaire verwantschap” ook de verdeeling van het taalgegeven in „innere” en „äussere Formen” niet passend, daar iets, dat functioneert, voor deze tweedeling niet vatbaar is. De „innere Form” is niet iets aan of van de taal, maar de psychische inhoud, die in de taal eenen min of meer adaequaten vorm krijgt.

Dat het voornaamste kenmerk der taal het symbolische zou zijn, eene stelling van Schuchardt, verwerpen we, mét de Saussure.²⁾ Daarmede tevens te kennen gevend, dat de taal aan zichzelf geen teeken draagt der psychische gebeurtenissen. En daarmede ook, dat de psychologische interpretatie van het taalmateriaal niet volgt uit het taalmateriaal zelf, maar moet uitgaan van gegevens, die de psychologie verschaft. Waardoor nogmaals Schuchardt's elementaire verwantschap

¹⁾ Cf. Ferd. de Saussure, *Cours de linguistique générale*, Paris, 1922, blz. 33.

²⁾ Schuchardt, *Sitzungsber. Akad. d. Wiss. in Wien*, S. ph. CCII-IV, blz. 5. De Saussure, *Cours de ling. gén.*, blz. 101.

buiten het gebied der linguïstiek wordt verwezen. Het associatief verband tusschen begrip en teeken is een ander dan dat tusschen begrip en symbool.

De verwantschap, zooals die door Meillet wordt opgevat, geldt voornamelijk voor historisch goed te volgen en gedocumenteerde groepen. Daar deze de meest belangrijke zijn, omdat ze voor beschouwing het ruimste uitzicht bieden, geldt niet als bezwaar tegen deze verwantschap en het daarmee gepaard gaande onderzoek, dat vele talen daarvoor geen houvast bieden. Men kan er eene methode geen verwijt van maken, dat het materiaal te kort schiet.

Boven een onderzoek, dat, van de taal als gegeven uitgaande, tot ethno-psychologische resultaten wil komen, stellen we voor den linguïst het onderzoek, dat we taal-oeconomisch willen noemen en dat, van voor alle taalgemeenschappen aanvaardbare psychische categorieën uitgaande, nagaat, op welke manier, door welke middelen deze in elke taal tot uiting kunnen komen, waarbij we denken aan eene uiting van Boas: „In each language only a part of the complete concept that we have in mind, is expressed, and each language has a particular tendency to select this or that aspect of the mental image which is conveyed by the expression of the thought.”¹⁾

Een semiologisch onderzoek in den geest van de Saussure²⁾ zou zich daarnaast kunnen bezig houden met een onderzoek naar de middelen tot scheppen en gescheiden houden der teekens, waaronder verschijnselen als b.v. de vocalische en consonantische intermutatie vallen zouden.

In de wetenschap is beperking geboden. Schuchardt wil te veel omvatten met zijn term: verwantschap. Voor het veld, waarop Meillet zijn term „parenté” aanwendt, lijkt deze ons ook het meest geëigend. Tegenover Meillet als historicus,

¹⁾ *Handbook of Am. Ind. lang.*, I, 43.

²⁾ *Cours de ling. gén.*, blz. 33, blz. 100 sqq.

teekent Schuchardt zich meer af als ethno-psycholoog, Meillet echter met voor zijn doel scherper afgebakend terrein dan Schuchardt.

Vooral Schuchardt's variaties op het thema „taalverwantschap”, doen ons verlangen naar hervatting en uitwerking van de gedachte aan eene autonome taalwetenschap, uitgesproken door Ferd. de Saussure: „On peut (donc) concevoir une science qui étudie la vie des signes au sein de la vie sociale; elle formerait une partie de la psychologie sociale et par conséquent de la psychologie générale; nous la nommerons sémiologie. Elle nous apprendrait en quoi consistent les signes, quelles lois les régissent.”¹⁾

---

¹⁾ *Cours de ling. gén.*, blz. 33.

Les pages précédentes contiennent une discussion à propos de quelques articles de Meillet, de Schuchardt et aussi de Boas, Michelson e. a.

L'auteur expose brièvement les questions qui s'y rattachent. Il parle de la méthode comparative et du cercle vicieux où le raisonnement s'égaré en prenant pour point de départ la comparaison.

En examinant les identités à comparer il montre qu'on ne peut se passer de „la volonté et du sentiment”, critère de Meillet qui, dans les remarques de Schuchardt, se trouve plutôt affermi qu'affaibli et qui permet d'éviter le cercle vicieux incriminé.

Les distinctions de Schuchardt: „innere Form” et „äussere Form” lui fournissent l'occasion de faire ressortir ce que ces expressions ont d'indéfini et il se demande si le „passivisme” se rapporte à l'ethnopsychologie ou à un système linguistique.

Parlant de la „parenté”, l'auteur tâche d'établir une connexion entre la définition de „langue-une” de Meillet et sa définition de „famille de langues”.

Au lieu du terme „critère”, il préférerait celui de „symptôme”. Il discute la valeur du vocabulaire et de la grammaire comme moyens de distinction et s'enquiert de leur valeur relative.

Au sujet de l'unification, il indique brièvement les procédés suivants: l'emprunt, les langues mixtes, la convergence. La différenciation est traitée comme un problème distinct et en complément de la recherche de la parenté historique.

Les „Lautgesetze” sont étudiées à la lumière des principes de Ammann, Brugmann et Schuchardt et aux lois phonétiques est attribué le caractère de phénomène local.

L'auteur résume et achève en insistant sur la nécessité d'une synthèse qui mette à sa vraie place l'étude compara-

tive des langues et en même temps le problème de la parenté linguistique. Il est d'avis que, dans cette synthèse, l'idée de Schuchardt de „elementare Verwandtschaft" devra être rangée parmi les concepts ethnopsychologiques. La psychologie devra fournir les données qui pourront servir de base à une étude d'économie linguistique et qui apporteront en outre un notable appui à la sémiologie, en conformité avec les opinions de de Saussure.

MEDEDEELINGEN
DER KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
TE AMSTERDAM, AFDEELING LETTERKUNDE

RUBRIEK A: LETTEREN, WIJSBEGEERTE, GODGELEERDHEID

DEEL 53 (1922)

N ^o .	1. T. J. DE BOER, <i>De „Medicina Mentis” van den arts Rāzī</i>	f 0.30
„	2. K. KUIPER, <i>Over de jongst-ontdekte fragmenten van den sophist Antiphon</i> „	0.40
„	3. J. J. SALVERDA DE GRAVE, <i>Over de beklemtoonde klinker in amour en enkele andere woorden</i>	„ 0.40
„	4. H. VAN GELDER, <i>Iets over Grieksche eigennamen</i>	„ 0.60
„	5. J. HUIZINGA, <i>Een schakel in de ontwikkeling van den term Middeleeuwen?</i> „	0.40
„	6. A. J. WENSINCK, <i>The oriental doctrine of the martyrs</i>	„ 0.60
„	7. PH. S. VAN RONKEL, <i>Maleische litteratuur van verre oorsprong</i> „	0.40
„	8. N. VAN WIJK, <i>De plaats van Puškin in de letterkunde</i>	„ 0.40
„	9. K. KUIPER, <i>Over de „Smeekelingen” van Euripides</i>	„ 0.40
„	10. J. J. A. A. FRANTZEN, <i>Over Middeleeuwsche school- en volkspoëzie</i> „	0.40
„	11. J. J. SALVERDA DE GRAVE, <i>Strofen in „Gormont et Isebart”</i> „	0.40
„	12. A. J. WENSINCK, <i>Over een plan tot ontginning der Arabische traditie- litteratuur</i>	„ 0.30
„	13. A. KLUYVER, <i>Vondel's „Roskam”</i>	„ 0.40

DEEL 55 (1923)

N ^o .	1. B. FADDEGON, <i>De interpretatie der Kāthaka-Upanisad</i>	f 0.30
„	2. J. H. KERN, <i>De taalvormen van 't Middelenlengse gedicht Havelok</i> . . .	„ 0.30
„	3. N. VAN WIJK, <i>Taalkundige en historische gegevens betreffende de oudste betrekkingen tussen Serven en Bulgaren</i>	„ 0.30
„	4. A. J. WENSINCK, <i>New data concerning Syriac mystic literature</i> . . .	„ 0.40

- N°. 5. C. C. UHLENBECK, *Over een mogelijke verwantschap van het Bashisch met de Palaeo-Kaukasische talen* . . . . . f 0.30
 „ 6. A. J. BARNOUW, *Echoes of the Pilgrim Fathers' speech*. . . . . „ 0.40

DEEL 57 (1924)

- N°. 1. J. J. SALVERDA DE GRAVE, *Turolodus* . . . . . f 0.30
 „ 2. G. W. VOLLGRAFF, *Ἐριφος ἐξ ὕχλ' ἔπετον (Over den oorsprong der dionysische mysteriën)*. . . . . „ 0.40
 „ 3. J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG, *Het Negerhollandsch van St. Thomas en St. Jan* . . . . . „ 0.30
 „ 4. W. CALAND, *Over Ziegenbalg's „Malabarisches Heidenthum“*. . . . . „ 0.30
 „ 5. H. PERNOT, *Remarques sur les Évangiles*. . . . . „ 0.30
 „ 6. J. VÜRTHEIM, *Europa* . . . . . „ 0.30

DEEL 59 (1925)

- N°. 1. J. J. G. VÜRTHEIM, *Rhadamanthys, Ilithyia, Elysion* . . . . . f 0.30
 „ 2. J. VAN GINNEKEN, *De oorzaken der taalveranderingen* . . . . . „ 0.30
 „ 3. F. M. TH. BÖHL, *Volksetymologie en wooråspeling in de Genesis-verhalen* „ 0.40
 „ 4. N. VAN WIJK, *Zur Komposition des althirchenslavischen Codex Suprasliensis*. . . . . „ 0.50
 „ 5. D. PLOOIJ, *De Commentaar van Zacharias Chrysopolitanus op het Diatessaron*. . . . . „ 0.30
 „ 6. A. J. WENSINCK, *The Second Commandment* . . . . . „ 0.30
 „ 7. D. C. HESSELING, *Evangelinos Apostolidis Sophoclis neo-helléniste* „ 0.30
 „ 8. PH. S. VAN RONKEL, *Bericht aangaande de jongste aanwinst van Maleische handschriften in het buitenland (Cambridge)*. . . . . „ 0.30
 „ 9. C. C. UHLENBECK, *Nieuwe woorden in het Blackfoot* . . . . . „ 0.30

DEEL 61 (1926)

- N° 1. G. G. KLOEKE, *Reflexen van Hollandsche expansie in de huidige Nederlandsche dialecten*. . . . . f 0.40
 „ 2. N. G. H. DEEN, *Over Taalverwantschap, meeningen en vragen*. . . . . „ 0.40